فصلنامه علمی تخصصی طب کار
دوره ۷، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴
صفحه:۲۷-۱۹

Occupational Medicine Quarterly Journal
Vol.7, No 3, Autumn, 2015
Pages: 19-27

مدل‌یابی خودپنداره و استرس شغلی در کارکنان زن دانشگاه علوم پزشکی سمنان: نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی

صدیقه صفایی[۱]، مهناز غیاثی[۲]، علی جعفری ندوشن[۳]،حجت ا... کاکایی[۴]، رضا جعفری ندوشن[*۵]

چکیده

مقدمه: کارکنان معمولا با شرایط استرس‌زایی رو به رو می‌شوند که به همراه محتوای خودپنداره‌ای که دارند بر رضایت شغلی، سلامت روانی و جسمانی آنان تاثیر می‌گذارد. در این میان، جهت‌گیری مذهبی فرد نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط میان خودپنداره و استرس شغلی بود.

روش بررسی: این پژوهش توصیفی، از نوع همبستگی بود. جامعه آماری را کارکنان زن دانشگاه علوم‌پزشکی و خدمات درمانی سمنان تشکیل دادند که تعداد ۱۵۰ نفر از آنها در محدوده سنی ۳۲ تا ۶۴ سال به شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار سنجش مورد استفاده شامل پرسشنامه‌های جهت‌گیری مذهبی آلپورت، مقیاس خودپنداره تنسی و پرسشنامه استرس شغلی موسسه سلامت و ایمنی انگلستان بودند. به منظور تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های آمار توصیفی و رگرسیون سلسله مراتبی استفاده شد.

نتایج: جهت‌گیری مذهبی می‌تواند دارای نقش واسطه‌ای در ارتباط بین خودپنداره و استرس شغلی باشد. افراد با باورهای مذهبی به خودپنداره بالاتری دست می‌یابند که در نهایت، می‌تواند در کاهش استرس کمک‌کننده باشد.

نتیجه‌گیری: استمداد از معنویت و اطمینان از دریافت حمایت‌های الهی در مواقع نیاز، راهکاری مناسب برای کاهش تنش‌های شغلی است.

واژه‌های کلیدی: خودپنداره، استرس شغلی، جهت‌گیری مذهبی

۱- کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روان شناسی، دانشگاه سمنان
۲- دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی، گروه روان شناسی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران
۳- دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه بین‌الملل مشهد
۴- گروه بهداشت حرفه‌ایی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایلام
۵- دانشجوی دکتری مهندسی بهداشت حرفه ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
* (نویسنده مسئول)؛ تلفن: ۰۲۱-۲۲۴۳۲۰۴۰، پست الکترونیکی: Jafarinodoushan@gmail.com
تاریخ دریافت: ۹۳/۰۳/۰۳ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۲۵

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

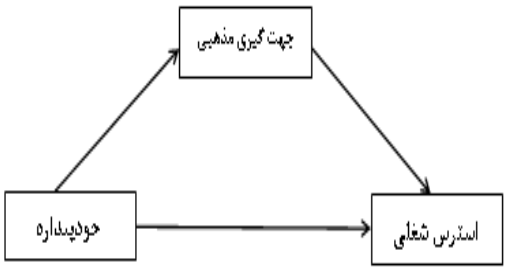
کارکنان معمولا با شرایط استرس‌زایی رو به رو می‌شوند که بر رضایت شغلی، سلامت روانی و جسمانی آنان تاثیر می‌گذارد. استرس شغلی، پدیده‌ای به نسبت شایع و مطرح در بسیاری از مشاغل به شمار می‌رود که به شیوه‌های گوناگون، سلامت و بهزیستی کارکنان را تهدید می‌کند. جنبه‌های مختلفی از وظایف و مسئولیت‌های شغلی افراد به صورت بالقوه می‌توانند برای افراد شاغل استرس‌آور باشند که از مطرح‌ترین آنها می‌توان به ابهام نقش، تعارض نقش، گرانباری، روابط متعارض با همکاران و سرپرستان و عدم تناسب منابع شغلی با تقاضاهای کاری اشاره کرد. به طور نسبی، هر یک از عوامل استرس‌آور مطرح در مشاغل و محیط‌های کار برای افراد در سطح روانی، رفتاری و فیزیولوژیکی تبعات محسوس و قابل توجهی را به بار می‌آورند که زمینه را برای تضعیف کارایی و اثر بخشی افراد فراهم می‌کنند(۱).

از طرفی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که نگرش دینی کارکنان بر عملکرد سازمانی آنان موثر است. یکی از متغیرهایی که در ارتباط با نگرش دینی قرار دارد، جهت‌گیری مذهبی است. افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی، با مذهب زندگی می‌کنند(۲) و ایمان به خودی خود، به عنوان یک ارزش متعالی تلقی می‌گردد و تعهدی همراه با انگیزش در نظر گرفته می‌شود(۳). بررسی‌های روانشناختی گزارش کرده‌اند که دین تاثیر مثبتی بر سلامت روانشناختی دارد(۴). بررسی‌ها در مورد رابطه با نگرش دینی و عملکرد سازمانی بیانگر این امر است که زنان نمره بالا در نگرش دینی، دارای نمره‌های بالاتری در عملکرد نیز بوده‌اند(۵). در پژوهشی بر روی پروتستان‌ها، مذهبی بودن درونی، استرس را بر افسردگی دانشجویان تعدیل می‌کرد، هر چند این تاثیر برای کاتولیک‌ها دیده نشد(۶).

همچنین باورها و تجربیات مذهبی به صورت بالقوه، بر خودپنداره، ارزش‌های اخلاقی، روابط انسانی، سبک و اهداف زندگی، پیوندهای اجتماعی و عضویت در گروه موثر هستند و از آن تاثیر می‌پذیرند(۴). خودپنداره شامل نگرش‌ها، احساسات و دانش ما درباره مهارت‌ها و توانایی پذیرش اجتماعی است. خودپنداره با عوامل ارزشمندی همچون خشنودی از زندگی، علاقه به خود و خودارزشمندی مرتبط است و به صورت مجموعه‌ای از باورها است که نگرش‌ها و رفتارهای خود فرد را توصیف و ارزیابی می‌کند (۷).

برخی پژوهش‌ها از رابطه جهت‌گیری مذهبی و عملکرد شغلی حمایت کرده‌اند (۵) و برخی دیگر، رابطه باورها در مورد خود و استرس شغلی را مورد تاکید قرار داده‌اند (۸). Kutcher و همکاران به این یافته رسیدند که مذهب می‌تواند با استرس، رضایت شغلی و تعهد سازمانی رابطه داشته باشد (۹).

Turnipseed گزارش داد که شدت باورهای مذهبی دارای نقش تعدیل‌کنندگی بر متغیرهای محیط شغلی است(۱۰). Anthony و همکاران طی پژوهش خود بیان داشتند که مقابله مذهبی نمی‌تواند نقش واسطه یا تعدیل‌کننده در رابطه بین استرس‌زاها و متغیرهای سلامت روان داشته باشد و فقط مقابله مذهبی تسلیم دارای نقش تعدیل‌کننده در رابطه ذکر شده است(۱۱). همانطور که مشاهده می‌شود، از یک طرف، به جهت‌گیری مذهبی و خودپنداره در رویارویی با استرس‌های شغلی اهمیت داده می‌شود اما بررسی‌های جامعی نیز در مورد روابط همزمان آنها انجام نشده است. از طرف دیگر، ابهامی در پیشینه پژوهش دیده می‌شود مبنی بر اینکه مقابله مذهبی گاهی با استرس‌زاها ارتباط دارد و گاهی این ارتباط وجود ندارد(۹). در اغلب اوقات نیز، مذهب و ایمان که از جنبه‌های محوری خودپنداره هستند در عین حال، در محیط‌های کاری مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرند و اهمیت چندانی به نقش آنها داده نمی‌شود(۹). بنابراین، ضرورت دارد که به بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره و استرس شغلی پرداخته شود. روابط این سه متغیر، در حالت بررسی نقش واسطه‌ای در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره و استرس شغلی

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

در راستای مطالب ذکر شده، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره و استرس شغلی در زنان شاغل است.

روش بررسی

طرح این پژوهش، از نوع همبستگی بود. جامعه آماری، شامل کارکنان زن دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی سمنان بودند که با استفاده از فرمول Tabachnick و Fidell بهره برده شد(۱۲).

به طوریکه۸M + ۵۰ N>؛ در این فرمول m شمار متغیرهای مستقل می‌باشد. از بین آنها، ۱۵۰ نفر در محدوده سنی ۳۲ تا ۶۴ سال(Mean=۴۱.۲۰؛ SD=۵.۱۱) به شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده گزینش شدند و پرسشنامه‌های پژوهش به آنها داده شد تا پاسخ گویند.

ابزار پژوهش شامل سه پرسشنامه به شرح زیر بود:

مقیاس جهت‌گیری مذهبی (Intrinsic and Extrinsic Religious Orientation Scale IERS): مقیاس توسط آلپورت ساخته شده است، دارای ۲۰ سوال است. ۱۱ سوال به جهت‌گیری مذهبی بیرونی و ۹ سوال به جهت‌گیری مذهبی درونی می‌پردازد و بر اساس طیف لیکرت(کاملاً مخالفم= ۱، تا کاملاً موافقم= ۵) قرار دارد. طی تحقیقی که آلپورت انجام داده است(دوناهو، ۱۹۸۵) همبستگی بین زیرمقیاس‌ها ۰/۲۱- حاصل شد، ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس، ۰/۷۳ گزارش شده است(۱۳). اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر نیز ۰/۷۹ بود.

مقیاس خودپنداره تنسی(TSCS:Tennessee Self Concept Scale) مقیاس خودپنداره تنسی توسط Fitts و همکارش ساخته شده است(۱۴) که شامل ۱۰۰ گویه و بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت(کاملاً درست= ۵، کاملاً نادرست= ۱) تدوین شده است. در این مقیاس، هشت مولفه که اساس خودپنداره فرد را شکل داده‌اند دارای ۹۰ گویه هستند و عبارتند از: عناصر جسمانی، اخلاقی، شخصیتی، خانوادگی، اجتماعی، هویتی، رفتاری و خشنودی از خود. ۱۰ گویه نیز، شامل خودانتقادی هستند(۱۵). در مطالعه Hainse به نقل از چناری، اعتبار این مقیاس ۰/۹۲ گزارش شده است. در پژوهش Chenari، اعتبار با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۸۲ حاصل شده است(۱۶). Mahmudi در پژوهش خود با استفاده از روش دو نیمه کردن سوالات، اعتبار۰/۷۴ را گزارش داد(۱۷). اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر نیز۰/۸۰ بود

پرسشنامه استرس شغلی موسسه سلامت و ایمنی انگلستان (HSE: Health and Safety Executive) این پرسشنامه که توسط سازمان اجرایی ایمنی و بهداشت انگلستان به منظور سنجش استرس‌های مربوط به کار در کارگران و کارمندان انگلیسی تدوین شده است، ۳۵ سوال دارد و هفت زیر مقیاس تقاضا، کنترل، حمایت مسئولین، حمایت ضعیف، ارتباط، نقش و تغییرات استرس شغلی را مورد بررسی قرار می‌دهد. Cousins و همکاران ضریب آلفای کرونباخ را برای زیرمقیاس‌های پرسشنامه بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۳ گزارش کرده‌اند(۱۸). در مطالعه Kerr و همکاران ضریب اعتبار به مقدار ۰/۸۷ به دست آمد(۱۹). در پژوهش Azad Marzabadi و همکارش اعتبار پرسشنامه توسط روش‌های آلفای کرونباخ و دو نیمه کردن به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۶۵ حاصل شد(۲۰). اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر نیز ۰/۶۵ بود.

نتایج

به منظور تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های آمار توصیفی و رگرسیون سلسله مراتبی استفاده شد. در ابتدا، نرمال بودن و خطی بودن داده‌ها به ترتیب از طریق آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف و ارزیابی همبستگی خطی بررسی شد که مشاهده شد این دو پیش فرض مطلوب هستند. قابل ذکر است که داده‌های پرت، از مجموعه داده‌ها حذف شد. تحلیل ویژگی‌های جمعیت شناختی نشان داد که ۴٪ از افراد مدرک زیر دیپلم، ۳۹/۲۰٪ دیپلم، ۴۸٪ لیسانس و ۸/۸۰٪ بالاتر از لیسانس داشتند. همچنین، ۱۰/۸۰٪ مجرد و ۸۹/۲۰ ٪ متاهل بودند. از بین تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش، ۷۸/۴۰٪ در بخش اداری و ۲۱/۶۰ ٪ در بخش آموزشی اشتغال داشتند.

پس از تحلیل یافته‌ها مشاهده شد که جهت‌گیری مذهبی می‌تواند دارای نقش واسطه‌ای در ارتباط بین خودپنداره‌های جسمانی، شخصیتی، اجتماعی و خشنودی از خود با استرس شغلی باشد. جزئیات این یافته‌ها، در ادامه ارائه شده است.

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، در هر سه گام از

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

تحلیل رگرسیون، ارتباط بین متغیر ملاک و متغیر پیش‌بین معنادار است. همچنین، ضریب بتا کاهشی را از گام اول به گام سوم نشان می‌دهد($p<۰/۰۵$). بنابراین، می‌توان گفت که جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره جسمانی و استرس شغلی، دارای نقش واسطه‌ای است.

مطابق جدول ۲، بین متغیر ملاک و متغیر پیش‌بین، رابطه معنادار در تمام مراحل تحلیل رگرسیون وجود دارد. در مقدار ضریب بتا نیز، کاهش از گام به گام سوم مشاهده می‌گردد($p<۰/۰۵$). بنابراین، این نتیجه حاصل می‌شود که جهت‌گیری مذهبی دارای نقش واسطه‌ای در رابطه بین خودپنداره شخصیتی و استرس شغلی است.

جدول ۱: تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی برای بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره جسمانی و استرس شغلی

	متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	R	R^2	B	S. E.**	Beta	t	سطح معناداری
گام اول	خودپنداره جسمانی	استرس شغلی	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۳۲	۰/۰۸	۰/۲۹	۳/۷۵	۰/۰۰۰*
گام دوم	خودپنداره جسمانی	جهت‌گیری مذهبی	۰/۲۵	۰/۰۶	۰/۳۱	۰/۰۹	۰/۲۵	۳/۲۰	۰/۰۰۰*
گام سوم	خودپنداره جسمانی	استرس شغلی	۰/۳۳	۰/۱۱	۰/۲۸	۰/۰۸	۰/۲۵	۳/۱۳	۰/۰۰۱*
	جهت‌گیری مذهبی	استرس شغلی			۰/۱۵	۰/۰۷	۰/۱۶	۲/۰۷	۰/۰۴۰*

$p<۰/۰۵$*

S. E.**= خطای انحراف استاندارد

جدول ۲: تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی برای بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره شخصیتی و استرس شغلی

	متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	R	R^2	B	S. E.	Beta	t	سطح معناداری
گام اول	خودپنداره شخصیتی	استرس شغلی	۰/۳۱	۰/۰۹	۰/۲۸	۰/۰۷	۰/۳۱	۴/۰۰	۰/۰۰۰*
گام دوم	خودپنداره شخصیتی	جهت‌گیری مذهبی	۰/۱۷	۰/۰۳	۰/۱۷	۰/۰۸	۰/۱۷	۲/۱۴	۰/۰۳۰*
گام سوم	خودپنداره شخصیتی	استرس شغلی	۰/۳۶	۰/۱۳	۰/۲۵	۰/۰۷	۰/۲۸	۳/۵۹	۰/۰۰۰*
	جهت‌گیری مذهبی				۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۱۸	۲/۳۷	۰/۰۱۰*

$p<۰/۰۵$*

طبق یافته‌های مشاهده شده در جدول ۳، رابطه‌ای معنادار در تمامی گام‌های رگرسیون مشاهده می‌شود و در گام سوم نسبت به گام اول، کاهش در ضریب بتا رخ داده است($p<۰/۰۵$). در نتیجه، خودپنداره اجتماعی از طریق نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی می‌تواند استرس شغلی را پیش‌بینی کند. با توجه به یافته‌های مشاهده شده در جدول ۴، متغیر پیش‌بین و متغیر ملاک دارای رابطه معنادار در هر سه گام تحلیل رگرسیون هستند و کاهش در ضریب بتا نیز، در گام اول به گام سوم مشاهده می‌گردد($p<۰/۰۵$). بنابراین، جهت‌گیری مذهبی می‌تواند دارای نقش واسطه‌ای در ارتباط بین خودپنداره خشنودی از خود و استرس شغلی باشد

جدول ۳: تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی برای بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره اجتماعی و استرس شغلی

	متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	R	R2	B	S. E.	Beta	t	سطح معناداری
گام اول	خودپنداره اجتماعی	استرس شغلی	۰/۲۱	۰/۰۴	۰/۲۲	۰/۰۸	۰/۲۱	۲/۶۷	۰/۰۰۰*
گام دوم	خودپنداره اجتماعی	جهت‌گیری مذهبی	۰/۱۸	۰/۰۳	۰/۲۱	۰/۰۹	۰/۱۸	۲/۲۷	۰/۰۲۰*
گام سوم	خودپنداره اجتماعی	استرس شغلی	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۱۸	۰/۰۸	۰/۱۷	۲/۲۰	۰/۰۲۰*
	جهت‌گیری مذهبی				۰/۱۸	۰/۰۷	۰/۲۰	۲/۵۶	۰/۰۱۰*

$p<۰/۰۵$*

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۴: تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی برای بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط بین خودپنداره خشنودی از خود و استرس شغلی

	متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	R	R^2	B	S. E.	Beta	t	سطح معناداری
گام اول	خودپنداره خشنودی از خود	استرس شغلی	۰/۲۷	۰/۰۷	۰/۱۵	۰/۰۴	۰/۲۷	۳/۴۴	۰/۰۰۰*
گام دوم	خودپنداره خشنودی از خود	جهت‌گیری مذهبی	۰/۲۲	۰/۰۵	۰/۱۳	۰/۰۵	۰/۲۲	۲/۷۹	۰/۰۰۰*
گام سوم	خودپنداره خشنودی از خود	استرس شغلی	۰/۳۲	۰/۱۰	۰/۱۲	۰/۰۴	۰/۲۳	۲/۸۹	۰/۰۰۰*
	جهت‌گیری مذهبی				۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۱۸	۲/۲۲	۰/۰۲۰*

*p<۰/۰۵

بحث

هدف از این پژوهش بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری مذهبی در ارتباط میان خودپنداره و استرس شغلی. تحلیل یافته‌ها نشان داد که جهت‌گیری مذهبی می‌تواند در ارتباط بین خودپنداره جسمانی، شخصیتی، اجتماعی و خشنودی از خود با استرس شغلی، دارای نقش واسطه‌ای باشد. نتایج این پژوهش با نتایج مطالعات(۲۳-۹،۱۱،۲۱) همخوان بود.

می‌توان گفت جهت‌گیری مذهبی درونی‌تر با استرس شغلی کمتر همراه است. از آنجا که دین از راه تاثیر بر ابعاد شناختی، هیجانی و رفتاری افراد و نیز قواعد حاکم بر چگونگی گذران زندگی روزمره آنها نیز موثر است، پس نقش غیر قابل انکاری بر سلامت جسم و روان انسان‌ها و بالطبع محیط کارشان خواهد گذاشت. جهت‌گیری مذهبی درونی، برای فرد به عنوان نوعی راهکار مقابله‌ای عمل می‌کند و فرد را در برابر فشارهای روانی محیط کار مقاوم می‌سازد(۲۱). افراد با جهت‌گیری درونی در مقایسه با افراد با جهت‌گیری مذهبی بیرونی تمایل بیشتری به واکنش کمتر به عوامل استرس‌زا داشتند(۲۴). ارتباط میان استرس کنترل‌ناپذیر و افسردگی برای افراد با جهت‌گیری درونی کمتر در مقایسه با افراد با جهت‌گیری درونی بیشتر، مثبت بود(۲۵). Abdul Rani و همکاران نشان دادند که تمرین‌های معنوی در محیط کار، از جمله برنامه‌های اسلامی که توسط شرکت‌کنندگان اجرا شد، می‌تواند بر شماری از مشکلات از جمله استرس، چیره شود. این امر می‌تواند عملکردهای سازمانی بهتر و منظم‌تر را گسترش دهد (۲۶).

از طرفی، افراد با خودپنداره مثبت‌تر، به علت شناخت بهتر از توانایی‌های خودشان به ویژه در محیط کار، کمتر تحت تاثیر فشارها و استرس‌های شغلی قرار می‌گیرند که به علت سازگاری سریع‌تر با تغییراتی است که منبع تنش هستند. این افراد، احتمالاً روابط اجتماعی بهتری نیز دارند که به دریافت حمایت بیشتر از جانب اطرافیان می‌انجامد(۲۲). به نظر می‌رسد به دلیل نبود یک راهنمای درونی نیرومند در افراد با خودپنداره پایین، ایشان به دنبال سرنخ از بیرون و تعاملات اجتماعی هستند. اشخاصی با خودپنداره پایین که در عین حال مذهبی هستند و مذهب را به عنوان یک هدف در خودشان در نظر می‌گیرند(سطوح بالای جهت‌گیری مذهبی درونی)؛ می‌توانند راهنمایی‌هایی از ایمانشان درباره چگونگی عمل و سازمان دادن زندگیشان دریافت کنند. این رفتار به ایشان اجازه می‌دهد تا سطوح مشخصی از کنترل شناختی برای چیرگی بر محیط به دست آوردند (۲۳).

افراد با خودپنداره بالاتر درباره باورها و صفات خود قطعیت بیشتری دارند، ثبات بیشتر نظر درباره خود و آگاهی از ساختارهای هدف. در این اشخاص، انتخاب شناختی مجدد در بافت زندگی مذهبی که توسط سطوح بالای جستجوی جهت‌گیری مذهبی، گشودگی به تجربیات مذهبی نوین، خودانتقادی و عدم رد تردیدات مذهبی مشخص می‌شود می‌تواند به غنی‌تر شدن سامانه‌شناختی و ساختار خود و در نتیجه به افزایش خودپنداره بینجامد(۲۳).

خودپنداره پایین با نبود نشانه‌های درونی مرتبط شده است؛ به گونه‌ای که خودباوری‌های نامتمایز آن را برای تکیه بر نگرش‌ها و باورها فردی دشوارتر می‌کند و توجه فرد را به سوی نشانه‌های بیرونی می‌گرداند. در نتیجه اشخاص با خودپنداره پایین و سطوح بالای جهت‌گیری مذهبی بیرونی نمی‌دانند چه می‌خواهند و نمی‌دانند چه باید بخواهند. جهت‌گیری مذهبی

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

درونی نوعی اطمینان درونی به فرد می‌دهد و بنابراین، خودپنداره مثبت شکل می‌گیرد. خودپنداره مثبت به نوبه خود، ضامن توانایی بیشتر در رویارویی با استرس‌های شغلی است و در شرایط و مراحل دشوار از جمله مواجه شدن با استرس‌های موجود در محیط کار می‌تواند با استفاده از جهت‌گیری مذهبی به کنترل آنها کمک کند(۲۳) زیرا جهت‌گیری مذهبی به صورت یک راهبرد مقابله‌ای، برای سازگاری با تنش‌های شغلی به کمک فرد می‌آید. حتی می‌توان گفت که خودپنداره و جهت‌گیری مذهبی دارای رابطه متقابل با یکدیگر هستند(۲۷).

نتیجه‌گیری

به این ترتیب و بر اساس نتایج پژوهش، با افزایش جهت‌گیری مذهبی به ویژه جهت‌گیری درونی، یعنی با گرایش بیشتر به اعمال مذهبی ضمن باورهای قلبی به این امور، ممکن می‌شود که به نوعی راهکار مقابله‌ای دست یافت که می‌تواند در محیط کار و در برابر تنش‌های شغلی، موثر بوده و در جهت کاهش آنها به فرد کمک کند. ضمن اینکه طبعاً افراد با باورهای مذهبی و معنوی درونی و قلبی و اطمینان از دریافت حمایت‌های الهی در مواقع نیاز و اعتماد به پذیرش خود در نزد این قدرت برتر به خودپنداره بالاتری دست می‌یابند که در نهایت، می‌تواند در کاهش استرس کمک‌کننده باشد. از این‌رو آنچه مسلم است استمداد از معنویت راهکاری برای کاهش تنش شغلی است. ضمن اینکه موفقیت در کنترل موقعیت‌های دشوار کاری و حفظ آرامش در این لحظات دشوار خود می‌تواند افزایش‌دهنده خودپنداره بود و این روند را تقویت کند. همچنین در نظر گرفتن زمان‌های معینی در طول ساعات اداری جهت پرداختن به امور معنوی به صورت فردی یا گروهی می‌تواند ضمن ایجاد وقفه و دوری هر چند کوتاه از تنش‌های محیط کار، به توان مقابله‌ای افراد در این زمینه کمک شایانی نماید.

همانطور که ملاحظه شد، در این پژوهش از پرسشنامه به منظور جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. در نتیجه، احتمال دارد مواردی مثل خستگی، نداشتن انگیزه، با عجله پاسخ دادن و ... رخ داده باشد که قابل کنترل نبود. از طرفی، به دلیل محدودیت از لحاظ زمانی و اجرایی، امکان بررسی آزمایشی روابط متغیرها وجود نداشت. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده به بررسی سبک دلبستگی و محتوای شناختی به دلیل تاثیراتی که باورهای ناکارآمد می‌تواند در ایجاد و افزایش استرس شغلی داشته باشد نیز در ارتباط با متغیرهای پژوهش پرداخته شود و روابط متغیرها بر اساس مدل‌های موجود در این زمینه بررسی گردد.

References

1- Golparvar M, Vaseghi Z, Javadian Z. ***The Structural Models of Relationship between Job Stress and Emotional Exhaustion with Positive and Negative Behaviors: New and Extensive Evidence for Iranian Stress***. New find in psycho 2011; 9: 7-18. [Persian]

2- Pargament K. I, Mahoney A. ***Sacred mailers: Sanctification as a vital topic for the psychology of religion***. Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association, Washington, DC 2002.

3- Maddahi M, Samadzadeh M, Keikhayfarzaneh M. ***The Relationship between Religious Orientation and Psychological Well-Being among University Students***. Quart J Educational Psycho Islamic Azad Uni Tonekabon 2011; 7: 53-63. [Persian]

4- Fantana A. L. ***Psychology, Religion, and Spirituality***. Oxford: BPS Blackwell 2003.

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

5- Abolghasemi A, Moradisoroush M, Narimani M, Zahed A. ***The relationship between personal initiative, religious orientation and organizational social capital and workers job performances in the productive centers***. Knowledge Rese in Apply Psycho 2011; 12: 86-94. [Persian]

6- Park C, Cohen L. H, Herb X. ***Intrinsic religiousness and religious coping as life stress moderators for Catholics versus Protestants***. Personality Social Psycho 1990; 59: 562-74.

7- Dunn N, Shields N, Taylor N. F, Dodd K J. ***Comparing the self-concept of children with cerebral palsy to the perceptions of their parents***. Disability and Rehabilitation 2009; 31: 385 – 93.

8- Jex S. M., Gudanowski D.M. ***Efficacy beliefs and work stress: An exploratory study***, J Organizational Behav 1992; 13: 509-517.

9- Kutcher E.J., Bragger J.D, Rodriguez-Srednicki O. ***Masco J. L. The role of religiosity in stress, job attitudes, and organizational citizenship behavior***. J 2010; 95(2): 319-37.

10- Turnipseed D.L. ***An analysis of the influence of work environment variables and moderators on the burnout syndrome***. J Apply Social Psycho 1994; 24(9): 782–800.

11- Anthony N.F., Paul J.H., Doris M.R., Frank H.G. ***Stress, Religion and Mental Health: Religious Coping in Mediating and Moderating Roles***. International J the Psycho of Religion 2004; 14(2): 91-108.

12- Tabachnik B.G., Fidell L.S. ***Using multivariate statistics***. Third edition, California: Harper Collins College Publisher 2007.

13- Janbozorgi M. ***Religious orientation and mental health***. Res medicine 2007; 31: 345-350. [Persian]

14- Fitts WH, Warren W. L. TSCS: 2 professional manual. Los Angeles, CA: Western Psychology Servic 1996.

15- Jamaludin H.I, Ahmad H.I, Yusof R. ***Abdullah S. K. The reliability and validity of Tennessee Self Concept Scale (TSCS) instrument on residents of drug Rehabilitation center***. European J Social Scienc 2009; 10: 349 – 363.

16- Chenari M. ***The relationship between parenting attitudes and children self-concept***. Thesis in MA. Tarbiat Modarres Uni 1995. [Persian]

17- Mahmudi Z. ***The study of relationship between self concept, self regulation learning and academic achievement in female student in second middle school***. Thesis in MA Tarbiat Moallem Uni 1998. [Persian]

18- Cousins R, MacKay C, Clarke S.D, Kelly C, Kelly P.J, McCaig R.H. ***Management standards and work-related stress in the UK: practical development.*** Work Stress 2004; 18: 113–136.

19- Kerr R, McHugh M, McCrory M. ***HSE Management Standards and stress-related work outcomes***. Occupaon Medicine 2009; 59: 574–79.

20- Azad Marzabadi E, Gholami Fesharaki M. ***Reliability and Validity Assessment for the HSE Job Stress Questionnaire***. J Behavi Sci 2011; 4: 291-97. [Persian]

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

21- Maume D.J, Sebastian R.A. ***Gender, nonstandard work schedules, and marital quality***. J Family and Economic Issu 2012; 33: 477-90.

22- Takagishi Y, Sakata M. Kitamura T. ***Influence of the municipal merger on local government employees' stress response in Japan***. Industr Health 2012; 50: 132-41.

23- Blazek M, Besta T. ***Self-concept clarity and religious orientations: Prediction of purpose in life and self-esteem,*** J Relig Health 2012; 51: 947 –60.

24- Powell L. H, Shahabi L, Thoresen C. E. ***Religion and spirituality: Linkages to physical health. American Psychologist*** 2003; 58: 36–52

25- Darvyri P, Galanakis M, Avogostidis AG, Pateraki N, Vasdekis S, Darviri C. ***The Revised Intrinsic/Extrinsic Religious Orientation Scale in a Sample of Attica's Inhabitants***, Psycho 2014; 5: 1557-567.

26- Abdul Rani A, Abdul Ghani A, Ahmad S.H. ***The impact of spiritual intelligence in reducing job stress***: Case studies in Malaysia University of East Coast of Malaysia, The Macro theme Review 2013; 2(4): 183-192.

27- Hill P.C, Dik B.K, Dik B.J. ***Psychology of Religion and Workplace Spirituality***. IAP Psycho 2012; 1: 246-51.

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]

Modeling of Self-Concept and Work Stress in Women Personnel of Semnan University of Medical Sciences: Mediated Role of Religious Orientation

Safaie S(MSc)[1], Ghiasi M(MSc)[2], Jafari Nodoushan A(MSc)[3], Kakaei H(MSc), Jafari Nodoushan R(MSc)[4*]

[1] *Department of Psychology, University of Semnan, Semnan, Iran*
[2] *Department of Psychology, University of Alzahra, Tehran, Iran*
[3] *Department of Psychology, Faculty of Humanities, International Imam Reza University, Mashhad, Iran*
[4] *Department of Occupational Health, School of Health, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran*
[5] *Department of Occupational Health, School of Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

Received: 24/05/2014 ***Accepted***: 16/03/2015

Abstract

***Introduction*:** Employees are often faced with some stressful situations that with their self-concept content, affect their job satisfaction, mental and physical health. Also, religious orientation plays an important role. The aim of this study was to examine the mediating role of religious orientation in relation to the self-concept of job stress.

***Methods*:** This is a descriptive, correlational study. The population was female employees in Semnan University of Medical Sciences and Health Services. 150 individuals were selected by simple random sampling method, with ages ranging between 32 to 64 years were selected. The measurement tools of this research were Tennessee Self Concept Scale (TSCS), Intrinsic and Extrinsic Religious Orientation Scale (IERS) and Health and Safety Executive (HSE) Stress Questionnaire. For data analysis, descriptive statistics and multiple regression analysis were used.

***Results*:** Religious orientation can have a mediating role in the relationship between self-concept and job stress. People with religious beliefs, achieve greater self-awareness, which can be helpful in reducing stress.

***Conclusion*:** Spiritual help making sure of receiving divine support in times of need is a suitable way to reduce job stress.

***Key words*:** Religious Orientation, Self-Concept, Job Stress

This paper should be cited as:

Safaie S, Ghiasi M, Jafari Nodoushan A, Jafari Nodoushan R**.** ***Modeling of Self-Concept and Work Stress in Women Personnel of Semnan University of Medical Sciences: Mediated Role of Religious Orientation*.** Occupational Medicine Quarterly Journal 2015; 7(3): 19-27

Corresponding author: Tel: 021- 22432040, Email: Jafarinodoushan@gmail.com

[Downloaded from tkj.ssu.ac.ir on 2026-11-19]